

Говор посланице у Представничком дому Азре Хаџиахметовић на економској конференцији „East forum Berlin“

Берлин, 18. април 2013.

„Поштовани учесници форума, драге колеге, даме и господо,
Дозволите да на почетку изразим задовољство организацијом овог форума. Све честитке организаторима који су нас окупили овдје да дискутујемо о једној веома интересантној и, за економисте посебно, изазовној теми и иницијативи – стварања пан-европске зоне слободне трговине. Изазов је већи ако знамо обиљежја времена кроз које пролазимо у овом глобалном престојавању и проналажењу нових путева раста и конкурентности. Пред европском економијом су посебни, додатни изазови који се тичу и ЕУ, централне, источне и југоисточне Европе. Кључно питање које се свима намеће јесте одржив модел раста у новом окружењу. То је уједно и позив на више креативности, више иновативности, храбрости и спремности да у овим временима транзиције покушамо пронаћи најбоље путеве раста, запослености и конкурентности наших економија.

Дозволите ми да задржим вашу пажњу на регији југоисточне Европе – земљама чија досадашња искуства и проблеми са којима се суочавамо могу бити и поучни у контексту дискусија на овом цијењеном скупу. Ријеч је о земљама са перспективом чланства у ЕУ као главним сидром економских реформи, FDI, продуктивности, иновација и раста. Ријеч је и о земљама потписницама мултилатералног трговинског аранжмана ЦЕФТА. Дакле, ријеч је о земљама које су своје економске и трговинске активности највећим дијелом усмјериле на ЕУ и регију.

Исказано економским показатељима, земље регије по висини ГДП знатно заостају за осталим европским земљама. По анализи ИМФ, величина пер цапита дохотка их је позиционирала између 69. и 88. мјеста (Албанија – 88., БиХ – 86., Македонија – 84., Србија – 75., Црна Гора – 69.).

Други и трећи талас економске кризе који су захватили регију резултирали су и благим опоравком у 2010. до кога је дошло захваљујући опоравку вањске тражње – кључног стимуланса економском расту. Али, криза у еурозони и њен утицај на регију довела је до драстичног успоравања раста, лоших економских изгледа и

високих нивоа јавног дуга и финансијских притисака. Који су били кључни канали утицаја дужничке кризе у еурозони на земље регије?

1. Трговина – покретач извоза и укупног раста. Подсјетимо да је 56% извоза из регије усмјерено на ЕУ, од чега 29% на тржишта само двије ЕУ земље – Италије и Њемачке. На интра-регионалну трговину одлази 23% укупне трговине.
2. ФДИ – инвеститори из ЕУ највећи су збирни улагачи ФДИ у земље регије.
3. Стране банке – удио страних банака у укупној активи банкарског сектора у регији износи 89% и готово све су из ЕУ.
4. Дознаке – кључни извор овог важног финансијског амортизера посебно за Косово, Албанију, БиХ и Србију је ЕУ.

Највећи изазов будућем расту земаља регије чини нагло повећање дуга у ГДП, посебно у периоду 2008.-2010., до кога је дошло због потребе финансирања фискалних дефицита, а што је кориштено за ублажавање ефеката кризе.

Хетерогеност по дугу једно је од обиљежја земаља – од 32% у ГДП у Македонији до Србије и Црне Горе које су изнад регионалног просјека и које су ушле у подручје ризика. Јавни дуг, посебно Албаније и Србије близу је границе задужености од 60% ГДП. У таквим условима, посебно је захтјевно и императивно:

- Брза реализација плана структурних реформи
- Фискална консолидација и јачање фискалне одговорности
- Обнова финансијских амортизера
- Консолидовање расхода, посебно смањење јавне потрошње и промјена структуре јавне потрошње.

Други важан изазов расту везан је за повећање могућности запошљавања.

Дозволите и да поменем да је у земљама регије промјењен и систем раста. У 2010. вањска тражња извукла је регију из рецесије а у 2011. када се увоз опорављао брже од извоза, показало се да је кључну улогу одиграла домаћа тражња која је доживјела раст. Међутим, забрињава веза раста и запошљавања.

Наиме, раст производње није пратио раст запошљавања, што значи да је ријеч о расту без радних мјеста. Кључни разлог томе јесте слаба инвестициона активност коју су успорили краткорочни фактори – кредит, ликвидност, кашњења у плаћањима, и дугорочни – инвестициона клима. Даљи раст мораће бити вођен

инвестицијама и повећањем продуктивности, много више него потражњом подстакнутом вањским финансијама. Тако се извоз и раст инвестиција појављују као кључни извори одрживог раста у будућности. Хетерогеност у регији обиљежава и опоравак земаља од ефеката дужничке кризе у еурозони. Тако су Албанија и Косово избјегле рецесију, Македонија је биљежила скромно успоравање раста а БиХ, Србија и Црна Гора биљеже снажну рецесију. Но, свима њима заједнички изазов политици веже се за фискални сектор и дуг. Дугорочно, према Golden Growth Report, WB, регија може остварити „златни раст“. Шта су главне поруке овог извјештаја?

- Повећана трговинска и финансијска интеграција послужила је као „машина конвергенције“
- Иновације и истраживања и развој у сектору подузетништва су још увијек ограничени
- Неопходне су реформе тржишта рада и управљања.

У том контексту, добре вијести из регије су да је финансијски сектор релативно стабилан, а лоше су везане за социјалну ситуацију. Наиме, земље регије имају највише стопе незапослености и сиромаштва – више од 2 пута веће од просјека у западно-европским државама. У контексту овакве ситуације, питање је шта би регији значило креирање паневропске зоне слободне трговине? Уз познате ефекте од либерализације, повећања тржишта и сл., регија може плаћати цијену промјењене скале интереса и нових приоритетних подручја ангажмана. То на регију може дјеловати и стимулативно, и то на начин да креирање нове зоне слободне трговине буде подстицај за:

- Брже јачање конкурентности, посебно у секторима енергетике и инфраструктуре
- Више ангажмана у привлачењу ФДИ
- Бржим реформама
- Бржим интеграцијама у ЕУ.

Успјех у овим подручјима зависиће од ангажмана земаља у регији, али цијеним важним поменути – не и без ангажмана и подршке из ЕУ. Сада можда и са више сензибилитета према регији него раније.“ (крај)